

Ungvárszky Pál

**A dán pályatanácsadásról,
iskolaválasztásról**

Gödöllő, 2010

Európai kitekintés

Az Unió államaiban szervezett formában történik a pályaválasztás előtt álló fiatalok döntésének támogatása. Születtek a pályaválasztás érdekében hozott közösségi intézkedések, melyek az egyes országokban más-más szervezeti keretek között, valósul meg, vagyis más konkrét tartalommal, és eszközökkel. Természetesen vannak olyan nemzeti eszközök gyakorlatok, melyeket más tagállamokban, is nagy érdeklődésre tarthatnak számot, némelyüket adoptálják is.

A pályatanácsadásban a legfontosabb közös szempontok; a tanácsadásba minél több fiatal bevonni, a tanácsadás minőségének fejlesztése, a szolgáltatások struktúráját az adott népesség-célcsoport igényeihez kell igazítani, a szolgáltató szervezetek együttműködése, a szolgáltatások egymásra épülése, a különböző életszakaszok közti átmenetek megkönnyítése (pl: iskola – szakképzés- munkába állás), életpályára nevelés, egységes szolgáltatási elemek-tartalmak a különböző szolgáltató-szociális partnerek esetében is, országok közti együttműködés erősítése – eredmények megosztása.

A közös szempontok sorában különös jelentőséggel bír az oktatás és a munkaközti átmenet megkönnyítése, a fiatalok munkára való felkészítése. Ennek értelmében ki kellett-fejleszteni minden egyes tagországnak a maga pályaválasztási – tanácsadói rendszerét, mely fejlesztésbe szükséges bevonni szülőket, pedagógusokat, szakértőket.(Mihály Ildikó, 2001). E folyamat némely országban jelentheti a rendszer alapvető átalakítását, (akár szokások megváltoztatását is), más országokban minőségi és mennyiségi fejlesztést értjük alatta. E szempont kapcsán, hazánkban a legfőbb feladat a meglévő rendszer minőségi fejlesztése, a tanácsadást végző szakemberek képzése – továbbképzése, szülői szemlélet formálása a tanácsadásba bevont fiatalok létszámának növelése érdekében, a munkaerőpiaci igényekhez való folyamatos és egyben rugalmas alkalmazkodás, módszertani fejlesztés. Az Unió oktatási szakpolitikájában megfogalmazódott, hogy az oktatást és a képzést a foglalkoztatás támogató eszközeként kell kezelni, a szociális kirekesztődés elkerülése érdekében. Az iskolából a munka világába való átmenet kapcsán, egyik lényeges prioritásként fogalmazta meg, az Unió a nevelési és pályaválasztási tanácsadás gyakorlatát. Kihangsúlyozta, hogy a választás, döntés előtt szükséges igénybe vennie a fiatalnak a tanácsadói szolgáltatást, és ezentúl, a saját tapasztalású munkavégző tevékenységet, és lehetőséget különböző cégekkel - munkáltatókkal való együttműködéssel lehet elérni. A jó tanácsadói munka csökkenti a képzésből való lemorzsolódás veszélyét.

A közös törekvések ellenére még nem egyöntetű a tagországok gyakorlata a pályaválasztási tanácsadásban, különbségek vannak az iskolai nevelés, a tanácsadási rendszerek, tekintetében, nincs egységes módszertan sem, elmondhatjuk, hogy a hagyományos pszichológiai eszközöket alkalmazzák a tanácsadók előszeretettel. Pedig az új munkaerőpiaci kihívásokra - csak a régi eszközökre támaszkodva - nem lehet megválaszolni, szükséges e mellett az információk hatékony feldolgozása, a tapasztalatok és eredmények országok közti cseréje.

A dán tanácsadói rendszer.

1981 óta beszélhetünk országos nevelési és pályaválasztási intézményről Dániában, a dán oktatásban 1997 óta létezik alaptanterv, amely a kötelező oktatás 9 éve során megszabja a tantárgyanként elérendő célokat. Azt azonban az iskolák maguk döntenek el, hogy hogyan érik el

azokat. A viszonylag jó gazdasági helyzet ellenére van egy-két réteg amely segítségre szorul Dániában (Csala Istvánné dr Ranschburg Ágnes). Például a 16-19 éves fiatalok egy része a kötelező oktatáson túljutva, a további rendszerben nem találja meg rögtön a saját helyét. A pályorientáció mellett a kooperatív együttműködés és más az életvitelhez szükséges készségek fejlesztése terén, számtalan formában segít a fiataloknak a dán állam. Cél, hogy a fiatalok tanulók legyenek és ne segélyezett szociális kliensek. E célcsoport az iskolát elhagyó fiatalok, nem megfelelő szociális háttérrel rendelkezők, képességbeli fejletlenséggel rendelkezők, nem magabiztosak, tanulási nehézségben szenvednek, a gyakorlat centrikus módszereket részesítik előnyben. E problémák kezelésére kialakult oktató rendszerek, - a 9. év befejeztével vehető igénybe, (a 9 év a kötelező oktatás vége egyben) – az alapfokú szakképzés (általában 2 év), a termelő iskolák, a megyei felnőtt oktatási központok, nyitott fiataloktatás és munkaerőpiaci oktatás, biztosítják az alapot a hídveréshez. Erre a dán kormányzat jelentős anyagi támogatást nyújt. Szervesen beépült a dán tanácsadói rendszerbe az iskolák mellett működő Szülői Testület. A vezetőséget 7 önkéntes szülő, 2 választott tanár és két választott diák képviseli. Ez a testület dönthet pl. az iskola pedagógiai programjáról, házirendjéről, költségvetési kérdésekről, szabadidős programokról, az iskola profilját meghatározó főbb irányokról is, így formáló jelleggel bír az iskolai tanácsadás kapcsán is (Nagyné Szakáll Györgyi, 2008). A tanulókra egyéni haladási tervet készítenek, melyet nemcsak a gyerekekkel, hanem a szülővel is egyeztetnek. Így egy háromoldalú "szerződés" jön létre, amiben minden szereplő a maga egyéni felelősségét érzi. A dán oktatáspolitikai sarkalatos eleme, s egyben a törvény is, hogy az általános iskola egy olyan intézmény, ahol a szülőkkel együttműködve a diákok olyan tudás- és készségekre tehetnek szert, amely megalapozza a pályaválasztásukat, illetve a további tanulmányaikat. Jelentős haladás, hogy az iskolák szereplői egy internetes honlapon tartja a napi kapcsolatot. Dániában a sajátos nevelési igényű gyermekek fejlesztéséről – ellátásáról az általános iskola igazgatója gondoskodik, külön törvény biztosította keretből önállóan gazdálkodik, személyre szabott segítséget és támogatást biztosítva a tanuló részére. Az ún. Café Seminar, keretében a szülőket megtanítják arra, hogy miként tudnak a legaktívabban és a leghatékonyabban közreműködni a közoktatás rendszerében, ill. a megszerzett ismeretekkel miként tudják segíteni saját gyermeküket a tanulás folyamatában.

A pályatanácsadás megreformált rendszere Dániában

2004-ben két szintűvé váltak, az új pályatanácsadó központok: (Borbély – Pecze Tibor Bors, 2009)

E folyamatban 45 ifjúsági tanácsadó központ alakult, feladata a közoktatásból való kilépés és a munkaerőpiaci belépés áthidalása. A főváros és a hozzátartozó vonzáskörzetet ellátó központban közel 100-an dolgoznak, a kisebb régiós irodákban 20-30-an, így országosan 2000 fő tanácsadó tevékenykedik e rendszerben.

Továbbá a 7 regionális pályatanácsadó központ alakult, melyek kizárólag a felsőoktatásba való belépéssel foglalkoznak, ebben a rendszerben 130 pályatanácsadó tevékenykedik.

A dán közoktatásban a 9. évfolyam még kötelező a 10. osztály már önkéntes, ami felzárkóztató és pályorientáló, ezen a két évfolyamon van jelentősége a 45 ifjúsági tanácsadó központ munkatársainak. A regionális pályatanácsadók szerepe a 12. évfolyam során válik hangsúlyossá a tanulni vágyó fiatalok körében.

A közoktatás keretében 3., 6., és 9. évfolyamon kell meghatározni fejlesztési célokat, mérik a tanulók kompetenciáit, érdeklősüket behatárolják, és célokat kell megfogalmazniuk, vagyis fokozatosan felkészítik őket a lehető legoptimálisabb pályaválasztási döntésre.

Az ifjúsági centrumok munkatársai kapacitálják a tanárokat arra, hogy e fejlesztő munkát a tanárok el is végezzék, jelen vannak rendelkezésre állnak. A dán alap tantervben, a tanárképzés kapcsán, nincsenek külön deklarálva a pályaaorientációs célok eléréséhez a megfelelő elemek, ennek hiányában az ifjúsági tanácsadó központok támogatják eszközökkel és módszerekkel, a fiatalokkal foglalkozó tanárokat.

A közoktatási tanterv is tartalmazza az életpálya-építési kompetenciák oktatását

- (oktatás- szakképzés és munkaerőpiac néven fut ez a tárgy a közoktatásban). Három választható területe van a közoktatásban, ezek az alábbiak:
 - felnőtt életre nevelés (szexualitás),
 - közlekedési ismeretek
 - pályaaorientáció - oktatás- szakképzés és munkaerőpiac
 - 3.a A dán NAT alapján a három elem:
 - személyes választásom (önismeret)
 - a szakképzés világa - mi lehetek?
 - munkaerő-piaci ismeretek - a felnőtt életem, a munkavállalás és szakképzés kapcsolódása

Az ifjúsági centrumok a 6-10 osztályosokkal kötelezően foglalkoznak, mellette minden 25 év alattinak meg kell itt jelennie, ha nem tanulnak vagy dolgoznak. Minden év március 15.-ig kell beadni a jelentkezési lapokat a középfokú intézményekbe. Sikertelen felvételi esetén, értesítik a területileg illetékes ifjúsági pályaaorientációs központot, akik felveszik a kapcsolatot a fiatallal. Minden gyereknek kötelező kitöltenie 9. évfolyamban egy saját tanulási tervet elektronikusan, amelyet a szülőnek is alá kell írnia és elküldik a középfokú intézményeknek.

Az ifjúsági centrumok fenntartása az önkormányzatok feladata, a nemzeti standardokat az oktatás ügy látja el. A pályaaorientáció az önkormányzati alapfeladatok közé tartozik.

Az ifjúsági oktatási rendszer és a pályaaorientációs szolgáltatások

A dán oktatásügy négy pályaaorientációs célja

- professzionalizálni a pályaaorientációt,
- a tanulás és munka közötti átmenet támogatása (a szakadék áthidalása, hídverés !)
- támogatni a közoktatás és a szakképzés közötti átmenetet (a szakadék áthidalása[1]!) - az iskolai lemorzsolódás csökkentése
- a pályaaorientációs kiemelés az egyes intézmények, szektorok zárt világából (beiskolázási harcok) – egyes érdekektől független pályaaorientációs rendszer kialakítása

A dán kormányzat támogatással ösztönzi a családokat a gyermekek iskolalátogatása, tanulmányaik folytatása érdekében.

Internetes tanácsadás

A dán Ifjúsági pályaaorientációs és képzési portál szolgál az ifjúsági és a felnőttképzések bemutatására. A fejlesztésre 8 millió EUR használtak fel 4 év alatt. Az adatok felvitele nagyon élőmunka igényes tevékenység.

Ifjúsági pályaaorientációs és képzési portál

A portál belépési csatornái:

- 6-10. osztályok (közoktatás)
- középiskola választó
- felnőttképzés

A felnőttképzési információs rendszerben a felnőttképző maga kötelezett az adatszolgáltatásra. E rendszerben 3000 különböző képzés érhető el és 500 felnőttképzési lehetőséget mutat be a rendszer. A középfokú oktatás összesen 2000 tételes. A felnőttképző, csak akkor kap állami támogatást, ha feltölti az adatait. A felnőttképzések közül csak az államilag támogatottak kerülnek be a magán finanszírozásúak nem.

A képzések rövid leírása 20 sor, hogy mindenki megértse. E mellett van részletes leírás egyes menüpontonként. (bekerülési feltételek, tanulmányok, felnőttek számára elérhető-e? stb.) A rendszer felajánlja a hasonló szakképzéseket is és konkrét iskolacímeket ad, valamint az adott szakképzéshez állásajánlatokat is tartalmaz. A kereső felület a belépési csatorna szerinti képzési ajánlatokat adja csak ki.

A *jobcompass* és a *jobmappen* segítségével a látogató megnézheti az egyes tanulmányi ágazatok összefüggéseit. Amennyiben a fiatalok kitöltötték on-line a saját szakképzési tanulmányi tervüket, azt meg kell tartaniuk és az egyes intézményi szintektől függetlenül számon is kéri rajtuk a későbbiekben.

A *Jobcity* segítségével meg lehet tekinteni az egyes foglalkozásokat a munkahelybe ágyazva. Valójában virtuális üzemplátogatásokat lehet tenni.

Felnőtteknek szóló pályatanácsadó / LLL tanácsadó rendszer kialakítása Dániában

- A rendszer pilot jelleggel működik 2009 végéig nem túl sikeres
- Felállítottak egy nemzeti értékelő központot is ennek eredményeként **22 felnőtt pályatanácsadó – LLL központ jött létre.**

Pályatanácsadók képzése Dániában

- Alapszakos (BA) specializáció 60 ECTS
- MA 2 éves (levelező képzés munka mellett)
- Phd

A 2003-as reform óta legalább a 60 kredites továbbképzéssel és 2 év szakmai gyakorlattal kell rendelkezni vagy MA szerezni tanácsadásból, akinek nincsen ilyen nem dolgozhat tanácsadóként 2010. júniusától. A rendszer fejlesztésének fő politikai indoka, hogy a dán kormány célja a 95%-os középfokú végzettségi szint elérése 2010-re meghaladva ezzel az E+T 2010 céljait. Valamint, hogy a fiatalok legalább 50%-a kerüljön be a felsőoktatásba és végezze is el.

Az egyik leghatékonyabb „Hídverő” a közoktatás és a munkavilága között: a termelőiskola

Egy igen humánus, demokratikus, liberálisnak jellemezhető képzési rendszer, mely az egyes tanulók igényeit, eltérő fejlődési ütemét elfogadó, és megengedő, rugalmas átmenetekkel beépíthető az egyéni haladásnak megfelelően plusz évekkel. Nagyhangsúlyt helyeznek az osztályszintű és egyéni tanácsadásra. Külön kiemelték kezelik a mindennapi életvitelhez, tanuláshoz, továbbtanuláshoz, pályák, munkahelyek, munkakörök, megismeréséhez szükséges ismeretek, tapasztalatok megszerzését (Radácsi – Benedek, 2005).

Mint iskolaforma, a termelőiskola a dán szabadiskolákkal rokon, a dán népművelési hagyományokon alapszik. Nehéz, tendert, módszert találni a termelőiskolák működése során, mivel az a helyi munkaerőpiaci – szociális viszonyokhoz idomul, ezek kihívásaira igyekszik megfelelni, rendkívül rugalmas mivoltával. A termelőiskola célja a lehetőségek kitágítása az egyéni képességek jobb érvényesülése érdekében. Utat kell mutatni a fiatalnak, melyek a legoptimálisabban bejárhat, ebben segíteni kell őt, támogatni kell abban, hogy megszabaduljon egyéni és a társadalmi korlátoktól, melyek gátolják, frusztrálják őt, ezzel nehezzé, vagy lehetetlenné téve továbbtanulási igyekezetét. A termelőiskolákban a fiatalokat arra okítják, hogy saját életükről felelősséggel gondolkodjanak és cselekedjenek.

Dániában mintegy 125 termelőiskola működik közel 5500 tanulóval¹. A első iskolákat már a 70-es évek elején kísérleti jelleggel megalakultak, itt kombinálták a termelést a tanulással, ennek célja kettős volt, egy a munkanélküli fiatalok számára foglalkoztatást biztosítsanak, illetve képezzék és szakmai végzettséghez jutassák őket. A termelőiskolák működését konkrétan szabályozó törvényalkotásra 1985-ben került sor, ekkor mintegy 50 termelőiskola alakult Dánia szerte. 1990-ben majd 1995-ben újraszabályozták a termelőiskolák működését, és a finanszírozást. 1996-tól a termelőiskola a dán oktatási rendszer hivatalos intézményi formája.

Termelőiskola alapítása; helyi önkormányzatok, szövetségek, alapítványok kezdeményezése révén alakulhat termelőiskola. A termelőiskola mozgástere tág a termelés és a képzés megszervezése során, az iskolai programok abszolút a helyi igények szerint alakulnak. Az állam a tanulói létszám és a tanulmányi napok alapján, normatív támogatást biztosít, melynek mértéke akár a működési költségek 80%-a is lehet, ehhez jön még 10% önkormányzati támogatás, valamint az iskola saját bevételei.

A tanulók; olyan 25 év alatti fiatalok, akik még nem tanultak az ifjúsági oktatás keretében, nincs képezettségük, képesítésük, vagy lemorzsolódtak. A képzés nappali képzési formában szerveződik. A felvétel és a tanulmányok befejezése folyamatosan, a tanulói igényeknek megfelelően történik. Minden tanuló számára, a felvétele során tervet dolgoznak ki. A termelőiskolai rendszer, munkából vagyis termelésből és az ehhez kapcsolódó elméleti képzésből áll. Az elméleti képzés integrálódik a gyakorlati munkához. A képzés szerves részét képezi az oktatási és szakképzési tanácsadás. A képzés ezentúl tartalmazza az alapvető szakmai ismereteket, a gyakorlati tapasztalatok megszerzését, intézményi műhelyben vagy munkáltatónál kihelyezett gyakorlaton.

A termelőiskola a termékeit csak olyan feltételekkel forgalmazhatja, melyek nem eredményeznek tisztességtelen versenyt a magánvállalkozások számára.

¹ Forrás: Dr Molnár Máté Első Magyar Dán Termelőiskola (Zalaegerszeg)

A termelőiskolákat magánalapítványok formájában hozzák létre. Az alaptámogatást a megyei önkormányzatok nyújtják, és az iskola létrehozását jóvá kell hagynia az illetékes önkormányzatnak. Az iskola mint magánalapítvány független, a bevételeit az iskola oktatási és termelő tevékenységére fordítja. A termelőiskola irányító testületében képviselteti magát a helyi munkaerőpiaci szervezet, a települési és megyei önkormányzat. Központi kontrollt lát el az oktatási miniszter által felállított termelőiskolai tanács.

Felhasznált irodalom:

Benedek Andrásné – Radácsi Imre: A termelőiskolai program magyarországi adaptálása

Borbély - Pecze Tibor Bors: A pályatanácsadás rendszere Dániában, 2008.

www.borbelytiborbors.extra.hu

Csala Istvánné dr Ranschburg Ágnes: A kötelező oktatás utáni segítségnyújtás működő formái Dániában, OKI 2003

Mihály Ildikó: A pályaválasztási tanácsadás gyakorlata, az Európai Unióban, Új pedagógiai szemle, 2001. 02

Nagyné Szakál Györgyi: A szülők szerepe és részvétele az oktatásban, Koppenhága 2008, www.tpf.hu